

2. Кримець Л. Лідерство як особлива форма влади у сучасному військово-професійному середовищі. *Вісник Національного університету оборони України*. Київ, 2018. № 2 (50).
3. Литвиненко О. Психологічні шляхи формування авторитету офіцера кадрового органу. *Вісник Національного університету оборони України*. 2019. 1 (51). С. 66–73.

САМОАКТУАЛІЗАЦІЯ ТА СТАНОВЛЕННЯ ОСОБИСТІСНОЇ ЗРІЛОСТІ СТУДЕНТІВ-ПСИХОЛОГІВ У КОНТЕКСТІ ПРОФЕСІЙНИХ КРИЗ

Солодовник М. О.

*Полтавський національний педагогічний університет імені В. Г. Короленка
mashapanova2013@gmail.com*

Динамічні зміни у сучасному суспільстві та системі освіти зумовлюють підвищення вимог до рівня особистісного і професійного розвитку майбутніх фахівців, зокрема психологів. У цьому контексті особливого значення набуває феномен самоактуалізації, який визначається як прагнення особистості до розкриття власного потенціалу, реалізації здібностей, талантів і можливостей у соціально прийнятних формах діяльності. Самоактуалізація виступає важливим механізмом досягнення особистісної зрілості, що забезпечує цілісність, автентичність та життєву ефективність людини.

Період ранньої юності, до якого належить етап професійної підготовки студентів, є сенситивним для формування здатності до самореалізації, усвідомлення власної індивідуальності, визначення життєвих і професійних орієнтирів. Для студентів-психологів саме цей період пов'язаний із необхідністю гармонізації внутрішнього світу, самопізнання, формування «образу Я», а також із подоланням криз, що виникають у процесі фахового становлення.

Кризи професійного розвитку студентів-психологів є закономірним явищем, оскільки відображають процес переходу від однієї стадії особистісного та професійного зростання до іншої. Водночас ненормативні кризи можуть зумовлювати внутрішні конфлікти, емоційне виснаження, зниження мотивації до навчання й саморозвитку. У зв'язку з цим актуалізується проблема виявлення психологічних чинників, які сприяють подоланню криз фахової готовності, серед яких провідне місце посідає самоактуалізація.

Самоактуалізація у вітчизняній психології розуміється як прагнення до осягнення і вдосконалення себе, втілення своїх можливостей, талантів і здібностей в особистісно та соціально прийнятних формах активності й діяльності. Самоактуалізація

забезпечує автентичність і цілісність особистості як наслідок розкриття, усвідомлення та інтеграції різних сторін індивідуальності. Завдяки самоактуалізації людина досягає вершин життя, особистісної та професійної зрілості [2]. Організуючим і спрямовуючим початком самоактуалізації є система складних взаємин особистості з різними реаліями дійсності і з власною індивідуальністю.

Особистісна зрілість є результатом і ресурсом особистісного розвитку, обумовленим активністю особистості, її здатністю до самодетермінації, саморегуляції, потребою в самоактуалізації й саморозвитку, прагненням до смислу як окремих своїх дій, вчинків, так і до життєвого смислу в цілому. Рівень особистісної зрілості визначається тим, наскільки особистість виступає суб'єктом своїх власних трансформацій, свого саморозвитку. Становлення особистісної зрілості є тривалим, складним і динамічним процесом, що характеризується своїми особливостями на кожному віковому етапі. Особливо значущим у становленні особистісної зрілості є період ранньої юності, оскільки в цьому віці накопичуються психологічні резерви, що підводять самосвідомість до найважливішої її генетичної форми в період дорослості.

Головними психічними новоутвореннями юнацького віку є глибока рефлексія, розвинене усвідомлення власної індивідуальності, формування конкретних життєвих планів, готовність до самовизначення в професії, установка на свідому побудову власного життя, поступове входження у різні сфери життя і діяльності, активне формування світогляду, розвиток самосвідомості.

Самоактуалізація юнаків соціально обумовлена і передбачає актуалізацію Я молодої людини в спілкуванні. Найбільш вагомою формою прояву самореалізації юнаків є стає самовизначення (особистісне, моральне, професійне) як свідомий акт виявлення та утвердження власної позиції в житті. Засвоївши різні види діяльності (самоідентифікацію, саморозвиток, самоактуалізацію), молода людина стає здатною до здійснення самореалізації як опредметнення своїх сутнісних сил.

Важливими умовами самоактуалізації юнаків є завершення самопізнання своїх здібностей, сформованість «образу Я» і готовність особистості забезпечити всі зовнішні умови для подальшої самореалізації.

Серед чинників самоактуалізації в актуальних дослідженнях визначаються переважаючі копінг-механізми, система саморегуляції, управлінські здібності, комунікативні навички та стратегії поведінки в стресових ситуаціях, реалізація в Інтернет-просторі, тощо.

Більшість юнаків відчують труднощі в самоактуалізації. Певною мірою це пояснюється тим, що молоді люди не знають і не

бачать свого потенціалу і навіть схильні сумніватися і боятися своїх здібностей, тим самим, гальмуючи процеси самоактуалізації. Перешкодою для самоактуалізації можуть виступати соціальне і культурне оточення, які не дають молодим людям можливості самовиражатися.

Процес професійного становлення студента-психолога часто супроводжується переживанням стану кризи, що може мати нормативний та ненормативний характер. Представлено опис феномену кризи, систематизовано класифікації чинників її виникнення та особливостей прояву, відповідно до провідних поглядів сучасних науковців. Систематизовано чинники виникнення та форми прояву криз фахової готовності. Диференційовано детермінанти та форми вияву криз адаптації, фазового вибору, апробації, фахової готовності, навчально-професійних експектацій та професійного зростання.

Узагальнення наукових даних виражено в тому, що поняття «криза» розуміється науковцями як: певний переломний момент у психічному розвитку та активній діяльності, що стає стимулом для реалізації внутрішнього потенціалу особистості; психологічна перебудова підструктур особистості (переоцінка цілей, потреб, цінностей, мотивів, поглядів, мислення, вибір нової моделі діяльності), зумовлена внутрішніми конфліктами з приводу сенсу і спрямованості власного буття, певними подіями і життєвими труднощами, що стимулює її до рішучих дій [1]. Нормативний характер криз професійного становлення полягає в тому, що вони цілком закономірні, логічні та послідовні для всіх суб'єктів праці з точки зору соціально-біологічних факторів, в ході яких відбувається перехід від однієї стадії конкретної діяльності до іншої.

Базуючись на наявному науковому доробку ми розуміємо кризу фахової готовності студента-психолога як комплексних стан порушення особистісного функціонування майбутнього фахівця, детермінований нормативними чи ненормативними факторами, що супроводжується дисфункціонуванням емоційно-фізіологічної, когнітивно-регуляторної, рефлексивно-екзистенційної, мотиваційно-поведінкової та комунікативної сфер особистості студента.

Самоактуалізація виступає внутрішнім ресурсом подолання кризових станів, сприяє формуванню професійної ідентичності, розвитку мотиваційної, емоційно-вольової та когнітивної сфер особистості. Вона забезпечує перехід від зовнішньо зумовленої активності до внутрішньо усвідомленої діяльності, що є ознакою особистісної та професійної зрілості майбутнього психолога.

Отже, процес професійного становлення студентів-психологів має розглядатися не лише як засвоєння фахових знань і навичок, а й як глибокий особистісний розвиток, у якому самоактуалізація відіграє провідну роль.

Перспективу подальших досліджень вбачаємо у визначенні ефективних психолого-педагогічних умов стимулювання самоактуалізації у процесі підготовки майбутніх фахівців-психологів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Атаманчук Н. М. Кризова психологія: Конспект лекцій. Навчальний посібник для студентів спеціальності 053 Психологія денної та заочної форм підготовки освітньо-кваліфікаційного рівня бакалавр, магістр. Укл. Н. М. Атаманчук. Полтава: ПНПУ імені В. Г. Короленка, 2023. 142 с.
2. Лавріненко В.А. Емпіричне дослідження показників самоактуалізації студентів-психологів. *Психологія і особистість*. 2023. №1. С.97–108.

ОСОБЛИВОСТІ ЦІННІСНО-СМИСЛОВОЇ СФЕРИ ВІЙСЬКОВИХ ІЗ РЕЗЕРВНИХ ЧАСТИН З РІЗНИМИ ПОКАЗНИКАМИ ПОСТТРАВМАТИЧНОГО СТРЕСОВОГО РОЗЛАДУ

Сороченко М. М.

Полтавський національний педагогічний університет імені В. Г. Короленка

Повномасштабне вторгнення до території нашої держави у 2022 році актуалізувало широкий спектр соціальних проблем українського суспільства, порушуючи питання безпеки громадян, їх життєвих орієнтацій, впевненості у завтрашньому дні, труднощів задоволення базових потреб, тощо. Тривалі і активні бойові дії на території нашої держави актуалізують широкий спектр викликів з боку суспільства до сучасної психологічної науки і практики. Найбільш важливим і нагальним напрямком, в якому повинна працювати сучасна українська психологічна наука, є вивчення показників і чинників оптимального функціонування захисників України.

Масштабність психотравмуючих наслідків конфлікту в Україні зумовили гостру необхідність глибокого вивчення психічної травматизації в аспекті феномена бойового стресу, який, безсумнівно, переживають кожен учасники військових операцій, пошуку дієвих чинників подолання наслідків психічної травматизації з метою надання психологічної допомоги військовослужбовцям. Дана проблематика розробляється багатьма науковцями, психологами в різних куточках світу, а в Україні її розкривають такі вчені, як: В. Афанасенко, О. А. Блінов, З. Кісарчук, О. Кокур [1], М. Корольчук, В. Крайнюк [2], К. Кравченко, Н. С. Лозінська, В. Маслюк, К. Островська, Я. Омельченко, Н. Лозінська [3], І. Пішко, І. І. Приходько, В. Стасюк, І. Сулятицький, О. Тімченко, Т. Титаренко, Ю. Ширококов та ін.